

KAZAKÇA VE TÜRKÇEDEKİ BAZI SÖZ ETİKETLERİ ÜZERİNE

Doç. Dr. Zubaida Shadkam
Al-Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi

Öz: Söz varlığının bir bölümünü oluşturan kalıplaşmış sözler (atasözleri, deyimler, ikilemeler ve kalıp sözler) içinde kalıp sözler (söz etiketleri) yer almaktadır. Atasözleri, deyimler ve ikilemeler üzerine yapılmış pek çok çalışma bulunurken günümüzde söz etiketleri (kalıp sözler) ile ilgili detaylı ve kapsamlı incelemeler yapılmamış diyecek kadar az çalışma bulunmaktadır. Söz etiketlerinin (kalıp sözler) diğer kalıplaşmış dil birimlerinden farklı olması sebebiyle karışıklık yaşandığı için, bu durumun bu alanda incelemelerin yapılıp yapılmamasında etkili olduğunu düşünüyoruz.

Uluslararası arenada, kültürün dile aktarılması ve yansımada en önemli unsurlardan biri olan söz etiketleri (kalıp sözler) yabancı dil öğretimi, kültüroloji, linguo-kültüroloji, etno-linguistik vb. incelemelerde araştırmacıların yoğun ilgisini çekmektedir. Bu yüzden yabancılara dil öğretiminde (Kazakça, Türkçe) etiket sözlerinin dil-kültür bağlamında öğretilmesi eğitim ve öğrenimde başarıyı arttıracaktır. Bu da kişilerarası ve kültürlerarası iletişimde söz etiketlerinin önemini ve yerini açıklayacaktır. Örneğin bütün kültürlerde insanlar arasında iletişimin başlangıcı selamlaşma sözü yada edimi ile gerçekleşir. Ancak kullanılan söz birimleri, davranış (edim) biçimleri her kültürde farklı ifade edilmektedir. Bazı kültürlerde çok kısa ifadeler ve davranışlar kullanırken bazı toplumlarda çok uzun ve gösterişli sözler ve davranışlar sarf edilebilir. Farklı kültürlerle ait bireyler birbirlerinin selamlaşma etiketinden habersiz, iletişimin başında sorun yaşayabilirler. Selamlaşmanın yerine getirilmesi veya ihmal edilmesi iletişimin devamının kalitesini, sonucunu etkileyecektir. Makalemizde Kazakça ve Türkçedeki bazı söz etiketleri üzerine dil-kültür bağlamında bir inceleme yaparak söz etiketlerinin tanımı, dildeki işlevi, görevi ve özelliklerini anlatmaya çalışacağız. Bu doğrultuda çalışmamızda Kazakça ve Türkçe örnekler verilerek araştırma, inceleme ve karşılaştırmalı yöntemleriyle sonuca varılacaktır.

Anahtar sözcükler: Söz etiketleri, Kazakça, Türkçe, dil öğretimi, kültürlerarası iletişim.

ON THE EXPRESSIONS OF ETIQUETTE OF THE KAZAKH AND TURKISH LANGUAGES

Abstract: There are sustainable expressions (proverbs, idioms, dilemmas and sustainable phrases) which are the part of the cliches. While there are many studies done on proverbs, idioms and dilemmas, there are only few detailed and comprehensive studies on sustainable expressions. We believe, it is effective in conducting, as there is a confusion that the expressions of etiquette are different and distinct from other cliched language units.

In the international arena, the sustainable development word associations, which are one of the most important elements in the reflection and reverberation of the cultures, attract the intense relation of the researchers in their studies of foreign language teaching, culture, linguo-culture and ethnolinguistics. Therefore, the teaching of foreign language in the context of language and culture will be successful in education and learning. This will explain the significance and place of the cliches in interpersonal and intercultural communication. For example: in all cultures, the beginning of communication between people takes place with the promise of the salutation. However, the forms of speech used and the forms of behavior are different in every culture. If some cultures use very short expressions and behaviors, very long and flashy words and behaviors can be used in some other societies. Individuals from different cultures may be unaware of each other's greeting habits, and have trouble starting communication. As a result, the fulfillment or neglect of salutation will affect the quality of the continuity of the communication.

We will try to describe the definition, function, task and features of the expressions of etiquette by making a review in the context of language-culture on some etiquette expressions in the Kazakh and Turkish languages. In this respect, Kazakh and Turkish examples will be brought to our study and research, examination and comparative method will be reached.

Key words: The expressions off etiquette, Kazakh, Turkish, language production, intercultural communication.

GİRİŞ

Atasözleri, deyimler, ikilemeler ile beraber kalıplaşmış dilbirimlerini oluşturan kalıp sözler araştırmacılar tarafından farklı ve çeşitli şekillerde tanımlanıp adlandırılmışlar. Bu tanımlardan biri Doğan Aksan'ın tercih ettiği “ilişki sözleri” terimidir. Ona göre ilişki sözleri, “bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılması adet olan birtakım sözlerdir.” Kula ise Türk kültürünün ayrılmaz bir parçası olarak algılanan kalıp söz yerine “kültür birimi” terimini tercih etmektedir (Gökdayı, 2008: 90-91). Kazakçada ise söz etiketi terimi kullanılmaktadır.

Etiket sözlerin oluşumunda insanların belirli bir ortamdaki yerleşmiş düzene uygun birbiriyle iletişim kurma sistemi vardır. İnsanlararası iletişim bu sistem ve düzen normları temelinde gerçekleşmektedir. Bu sisteme Türkçede “görgü kuralları” Kazakçada “etiket” denilmektedir. Tabii bu sistem ve kurallar sözlü iletişim ve davranış biçimlerini kapsamaktadır. Biz bu çalışmamızda sözlü olan kısmın (ki buna Kazak dilbiliminde “söz etiketi” deniliyor) üzerine duracağız. Etiket dil birimleri, dilin toplumda çeşitli sayıdaki görevinden meydana gelen sosyal, sosyo-linguistik, tarihi, kültürel, felsefi ve ahlaki bir kategoridir. Buna bağlı olarak etiket dil birimleri aynı zamanda birkaç bilim dalının araştırma objesi olabilirler. Etiket dilbirimleri, insanın/bireyin sosyal faaliyetinin bir türü ve bireyin çeşitli işlevi/görevi ile doğrudan ilişkili olduğu için semiotik/göstergebilim, onun içinde pragmatik/edimbilimsel açıdan da incelenmesi gerekmektedir. Söz etiketi sosyo-linguistik bir kavram olduğu için üstlendiği görev, dilin temel iletişimsel görevinden göreviyle doğrudan ilişkilidir. Söz etiketi komunikantlar (iletişimdekiler) arasındaki ilişkiyi/ iletişimi uygun, saygın ve başarılı şekilde gerçekleştirmek, düzenlemek, olumlu etki ve sonuç yaratmak için kullanılmaktadır. Örneğin “siz” ile “sen” sözcüklerinin kullanım sisteminden caymamak da “etiketi” (görgü kuralları) korumaya yardım etmektedir. Söz etiketine: seslenme, selamlaşma, tanışma, vedalaşma, özür dileme, davet etme, teşekkür etme, duygu paylaşımı, rica etme, takdir etme vd. gibi durumlarda kullanılan sözler dahil olmaktadır. Bu yapılar mana ve içerikleri ile kullanım özelliklerine göre dilin birkaç işlevini açıklayıp yerine getirmektedir (Shadkam, 2011: 106).

Söz etiketlerinin özellikleri:

- Yaygın olarak kullanılmaları,
- Kültür taşıyıcısı olmaları,
- Birden fazla sözcükte tek bir anlam olması,
- Sabit öge dizimi,
- Tek bir birim olarak işlem görmeleri,
- Anlık oluşum içermemeleri⁷⁴ (Erdem Can),
- (bunlara ek olarak) Pratik olmaları.

Söz etiketin ortaya çıkması “stereotip” kavramı ile doğrudan bağlantılıdır. Stereotip, insan belleğinde iyice yerleşmiş olan bir kavramın, olayın gerçek olduğunu ispatlayan bir anlam anlayışıdır. İnsan bilinci yaşamda sık sık tekrarlanan olaylara uygun, dilde hazır formüller türünde tasvirlenen stereotipleri kalıplaştırır.

Söz etiketlerinin sınıflandırılması:

Söz etiketinin iletişimde taşıdığı görevlerini genel olarak 6 temel gruba ayırabiliriz:

- 1- İletişimde dinleyicinin, muhatap ya da karşı taraftaki kişinin dikkatini çekmek ve seslenmek, hitap etmek (apellatif),
- 2- İletişimi sağlamak, iletişime başlamak (selamlaşmak) (fatika),
- 3- Saygı ve hürmet göstermek (konatif),
- 4- Duyguları aktarmak, paylaşmak (emotif),
- 5- Bir işi, eylemi yaptırmak ya da davranışta bulundurmamak/bulundurmamak (volyuntatif),
- 6- Çeşitli kriterlere göre iletişimdekileri sıralamak sınıflandırmak (regulatif).

Kazakça ve Türkçede kişilerarası günlük ilişki ve diyalog esnasında merhabalaşma ve selamlaşma, vedalaşma, hitapta bulunma, dilek ve istekte bulunma, özür dileme, teşekkür etme gibi birçok amaç için kullanılan çeşitli dil birimleri vardır. Onların her birinin kendilerine özgü içeriği, anlamı, kullanım özellikleri ve taşıdıkları milli-kültürel, toplumsal tanımı bulunmaktadır (Shadkam, 2011: 16-20).

Karşılaşma sırasında iletişimin başlatılmasında selamlaşma, diyalog sürecinin ve bu anlamda selamlaşma ile başlayan iletişim sonlandırılmasında ise vedalaşma işlevinde kullanılan ifade ve davranışlara başvurulmaktadır. Karşılaşmaktan kaynaklanan duyguların bildiriminin gerçekleştiği selamlaşma ile diyalog sürecinin olumlu ya da olumsuz sonuçlandığını yansıtmaya ve tekrar bu temel yapı ve işlevleri, bütün dünya kültürleri ve dilleri için geçerlilik taşımaktadır (Saginbayeva'dan 2013'den aktaran Keskin, 2017:127).

Sözlü ya da yazılı iletişimin başında kullanılan selamlaşma ve merhabalaşma için kullanılan dilbirimlerine Kazak dil biliminde “fatikalık” görevi olan söz etiketleri denilmektedir. Kazakçada “Сөз анасы–сәлем (Söz anası– selam)”, “Әдеп сәлемдесуден бастайды. (Edep selamlaşma ile başlar.)” gibi deyimler sözlü ve sözlü olmayan herhengi bir iletişimin başında selamlaşma olmasının önemini açıklamaktadır.

⁷⁴ Bu liste Erdem Can'ın konu ile ilgili internet ortamındaki görsel sunusundan alınmıştır. Detaylı bilgi için bk. <http://prezi.com/Ordyzyaeg1d6p/turkcede-kalip-sozler/> (Erişim Tarihi: 01.09.2018).

İnsanlararası ilişkinin gelişmesinde selamlaşma ve vedalaşmanın tartışmasız özel bir yeri vardır. İletişim çoğu kez selamla başlar ve yine bir veda selamıyla son bulur. Bu nedenle selamlaşmayı iletişimin ön ve son sözü olarak değerlendirmek abartılı bir yaklaşım olmasa gerek. Her dil ve kültürde o dil ve kültürü biçimlendiren değer yargılarının, gelenek ve göreneklerin belirlediği standartlaşmış selamlaşma şekilleri vardır. Bireyler dilin sunduğu alternatif selamlaşma türlerinden kendilerince uygun görenekleri ve karşısındaki kişi ya da kişilerin de uygun göreceğini varsaydıklarından birini veya birkaçını iletişim zamanını, mekanını ve ortamını da dikkate alarak kullanırlar. İletişimin gerçekleştiği zaman dilimine bağlı olarak söylenen selamlaşma sözleri olduğu gibi, günün her saatinde, zamandan bağımsız olarak kullanılabilen selamlaşma ifadeleri de vardır. Bu, hemen her dil ve kültür için geçerli bir durumdur (Selçuk, 2005: 1-17).

Selamlaşma; günlük iletişim esnasında, insanlar karşılaşır karşılaşmaz birbirilerine karşı merhabalaşma ve selamlaşma sözcüklerini, diyalogun sonuna doğru ise vedalaşma sözcüklerini sarf ederler. Selamlaşma demek, karşımızdaki kişi ile iletişim, bağ, ilişki kurmak, tanıdık olduğunu onaylayıp veya tanışıklıklarını güçlü kılma, pekiştirme, saygı ve hürmet niyetini/duygusunu belirli söz kalıpları ve davranışlar ile ifade etmektir. Kommunikatsiyon ya da iletişim eyleminde bulunanların yaş, cinsiyet, dostluk ve akrabalık düzeyi, sosyo-ekonomik durumu vb. gibi etkenlere bağlı olarak çeşitli selamlaşma/vedalaşma kalıpları mevcuttur.

Vedalaşma eylemi Kazakçada Farsçadan alıntı “hoş” kelimesi yardımıyla *koştasu, koş aytısı* sözcükleri ile ifade edilirken Türkçede Arapçadan alıntı *veda* sözcüğü ile vedalaşma şeklinde ifade edilmektedir. Vedalaşma esnasında gerçekleşen söz etiketlerin hem Türkçe hem Kazakçada çeşitli ve farklı şekilleri ile kullanım alanları vardır diyebiliriz. Kazakçada “elveda” ifadesi “koş bol” şeklinde kullanılmaktadır. Bu örneklerde “hoş” kelimesinin Kazakçada da Türkçede olduğu gibi hem selamlaşmak hem vedalaşmak için sarf edilen etiket sözler yapılmıştır.

Dillerin etnokültürel özelliklerinin edebi eserlerdeki günlük iletişim ile konuşma sürecindeki dil birimlerinde aramak lazım. Böyle farklı dilsel eylemlerden biri (olarak) konuşma etiketi formları içinde, merhabalaşma, vedalaşma eylemi/geleğine bağlı dil birimleri söylemek gerekir. Merhabalaşma – kommunikantlararası iletişimin kesilmeyeceğini, vedalaşma – kommunikantları arasındaki iletişimin bundan sonra devam edeceğini, bağlantıda olacaklarını göstermektedir. Örneğin Kazakçada, кездескенше аман бол! (Görüşene sağlıkla kadar kal!), Сау бол! (Sağlıkla kal), Кездескешке күн жақсы! (İyi günlerde görüşmek üzere!), Жолың болың! (Yolunuz [açık] olsun!), Жолыңыз ашық болсын! (Yolunuz açık olsun!), Ақ жол!(Ak yol!), Аман есен барып келиңіз! (Aman esen gidip geliniz!), Türkçedeki vedalaşma sözleri olarak da “Hoşça kal!”, “Hoşça kalın!”, “Güle güle!”, “Görüşürüz!”, “Görüşmek üzere...”, “Eyvallah!”, “Kendine iyi bak!”, “Elveda...”, “Allahısmarladık!”, “Allah’a emanet ol!”, “İyi günler!”, “Hayırlı günler!”, “İyi akşamlar!”, “Hayırlı akşamlar!”, “İyi geceler!”, “Hayırlı geceler!”, “İyi uykular!”, “İyi çalışmalar!”, “Sevgiler...”, “Saygılar...”, “Selam söyle!”, “İyi yolculuklar!”, “Esen kal!”, “Esenlikler (dilerim)...” vd. gibi dil birimlerini örnek gösterebiliriz. Vedalaşma için sarf edilen kalıp sözlerde tekrar görüşme ve iletişimde olma isteği vardır. Burda kommunikantlar arasındaki görgü kuralları (etiket) sadece selamlaşma ve vedalaşma ile ilgili dil birimlerden oluşmuş gibi görünseler de kalıp sözlerin insanlar arasında üstlendiği iletişim görevi ile beraber başka görevleri de ortaya çıkarmaktadır.

İletişim genel olarak dil vasıtasıyla gerçekleşiyor desek de dil yalnız kommunikasyon/iletişimsel görevi ile sınırlı kalmaz. Çünkü dil, kültür ve toplumsal olayların dışında yaşayamaz ve varlığını sürdüremez. Dil, toplumsal olaylarla yüklü olup, bir halkın, ulusun medeniyetinden haber verir.

Kazakça ve Türkçede konuşma eylemine ve bu süreçte kullanılan dil birimleri milli-kültürel özellikleri açısından analiz edildiğinde iki dildeki selamlaşma ve vedalaşma sözlerini karşılaştırmalı türde incelenmesinin ne kadar önemli olduğu açıkça görülecektir.

Selamlaşma (амандасу); insanların birbirlerine karşı saygı, hürmet, izzet göstermenin bir yoludur. İletişime ve diyalog kurmaya her ortamda ve her durumda çeşitli selamlaşma eylemi ve sözleri ile başlanır.

Türkçedeki selamlaşma örnekleri; “Merhaba!”, “Günaydın!”, “Hoşgeldin!/Hoş geldiniz!”, “N’aber?”, “Ne haber?”, “Ne var ne yok?”, “Nasılın?/Nasılsınız?”, Kazakçada; “Сәлеметсіз бе?” (salemetsez be?), Ассаламуғалейкүм!” (Assalamuğaleykum), “Қалыңыз қалай?” (Kalınız kalay?), “Қалың/Қал қалай?” (Kalın/Kal kalay?), “Қайырлы күн!” (Kayırlı kün!), “Қайырлы кеш!” (Kayırlı keş!), “Қайырлы таң! (Kayırlı tan!), “Қал-жағдайың/ыңыз қалай?” (Kal-jagdayınız kalay?), “Амансың ба?” (Amansın ba?), “Амансыз ба? (Amansız ba?) vb. gibi örnekler yukarıda bahsedildiği gibi ait olduğu dilin özellikleri ile o dili konuşan halkın milli, tarihi, kültür değerlerinin özelliklerini, inanç ve düşünce yapılarını yansıttığını da görebiliriz.

Türk kültür tarihinde selamlaşma işleviyle kullanılan, beden dili ve davranış biçimleri arasındaki başlıca selamlaşma yöntemlerini ise el sıkışmak, başın öne doğru eğilmesiyle saygı gösterisinde bulunmak, el sallamak, elin baş tarafına götürülmesi, sağ eli göğsün üzerine götürmek, sarılmak, el sıkışarak veya omuzları birleştirerek sarılmak, gülümsemek, göz kırpmak ve el öpmek şeklinde sıralamak mümkündür. Bu doğrultuda Türk kültüründe davranış kaynaklı selamlaşma türlerinin, yoğun olarak “el”, “baş” ve “bağır” bölgeleri üzerinden gerçekleştirildiği görülmektedir. Selamlaşmaya dönük olarak “öpmek” eyleminin ise Türk kültürüne, görece olarak, daha sonraki dönemlerde eklemeliğini ifade etmek mümkündür. Bunların dışında kalan ve çeşitli grupların kendi aralarında kullandıkları farklı selamlaşma ve vedalaşma yollarının da olabileceği kuşkusudur.

Bunlar, davranış kaynaklı iletişim yöntemleri olarak beden folklorünün kapsamına giren ve ifade ettikleri anlamın toplumdan topluma değişmesinin mümkün olabileceği davranış biçimleridir (Keskin, 2017:129).

Hitap; günlük hayatımızda ve ilişkilerimizde tanıdıklar, yabancılar, akrabalar, aile üyeleri, meslektaşlar ve arkadaşlarla sürekli iletişimdeyiz. İletişim sürecinde ikinci biriyle konuşmak, diyalog kurmak için onun muhatabımız olduğunu fark ettirmek ve dikkatini çekmek için belirli kelimeler sarf eder, sözcükler kullanırız. Çoğu durumda karşımızdaki kişi üzerinde olumlu bir etki yaratmak ve ona karşı saygımızı ifade etmek isteriz. Bu durumda dil bilimde aracı kelimelerin bir çeşidi olarak bilinen hitap sözlerin yardımıyla sağlanmaktadır. Hitap ve seslenme sözcükleri ise birine özel olarak hitap edilen cümlede onun kime yöneltildiğini, muhatabının kim olduğunu bildiren ve gösteren söz ya da dil birimleridir. Hitap ve seslenme sözü dinleyicinin dikkatini çekmek için sarf edilir. İletişime geçmeden önce, kommunikantlar/iletişimciler görüşme yapılacak kişinin yaşı, cinsiyeti, görevi, bulunduğu yer ve ortam, sosyo-ekonomik konumu önemli etkenlerdir. Çünkü iletişimin başarılı ve olumlu olması, bireylerin konuşma becerisi ve iletişim kurma yeteneği bu hususları dikkate alıp almamalarına bağlıdır. İletişim eyleminin nihai hedefe ulaşması için böyle bir koşul zorunludur. Hitap/seslenme sözleri günlük yaşamda ve iletişimde çok sık kullanılan kalıp sözlerin bir türüdür. Günlük yaşamda ve iletişimde kullanılan hitap/seslenme sözleri, her şeyden önce iletişimsel görevleri ile ayrıcalıklıdır.

Hitap sözlerinin işlevi: hitap ve seslenme görevindeki (fatikalık) söz etiketleri iletişimsel (kommunikatif) eylemin ana bağı ve argümanıdır. Bütün dillerde hitap ve seslenme sözlerinin belli başlı bir sistemi vardır. Bu sistem her milletin kültür, hayat felsefesi, din ve inanç gibi özellikler temelinde şekillenmiştir. Bu yüzden hitap ve seslenme sözleri her dilde birbirinden farklı görünüm ve kullanım özelliklerine sahiptir. Yani hitap sözlerinin benzer yanları olduğu gibi farklı yanları da mevcuttur.

Hitap ve seslenme sözleri, her şeyden önce muhatap kişinin dikkatini çekmek, onunla iletişim kurmak, sosyo-ekonomik konumunu belirtmek, saygı ve hürmet göstermek gibi 4 temel görev taşımaktadır. Gerek Türkçedeki gerekse Kazakçadaki etiket sözlerinin sisteminde muhatap kişiyi iletişime çekmek, onunla bağlantı kurmak için özgün, özel yollar ve teknikler mevcuttur. Bu tekniklerin ortak özellikleri ile beraber farklı yönleri de vardır. Bu özellikler dilin sistemi ile birlikte milli şüura, geleneğe, kültüre, toplumda kalıplaşmış değerlere dayanarak şekillenmiş ve meydana gelmişlerdir.

Kişi adları; akrabalık ilişkilerini bildiren akrabalık isimleri, kişinin mesleğine, cinsiyetine ve yaşına bağlı kelimeler; ayrıca somut ve somut olmayan kelimeler de hitap ve seslenme sözleri olarak kullanılabilirler.

Kazakça ve Türkçede hitap ve seslenme görevini kişi adları ile beraber kişi adları yerine kullanılan genel adlar da üstlenmektedir. Onların bir kısmı ailevi ve akrabalık ilişkilerini gösteren adlardır. Hitap ve seslenme görevindeki kişi adları ve akrabalık ilişkilerini bildiren kelimelerin kullanımı aynı değildir. Kişi adları belli, belirli, bildiğimiz birini çağırmak, hitap etmek, kişinin dikkatini çekmek amacıyla seslenme görevinde kullanılırken, akrabalık adları herhangi biri için hitap ve seslenme amaçlı kullanılabilirler. Bu kişi akrabamız olabilir ya da olmayabilir, tanıdık olabilir ya da olmayabilir, bazı hitap sözlerine her iki durumda da başvurulabilir. Ağabey kelimesini öz ağabeyimiz için de yaşı büyük tanıdık yada tanımadık bir erkeğe seslenmek için de kullandığımız gibi. Örneğin Türkçede “Ahmet!”, “Amca!”, “Kaptan!”, “Hocam!”, “Abla!”, “Dayı!”, “Dede!”, “Teyze!”, “Oğlum!”, “Dostum!”, “Arkadaş!”, vb.; Kazakçada ise “Мақсат!” (Maksat!), “Ағай!” (agay!), “Інішек!” (İnişek!), “Қызым!” (Kızım!), “Балам!” (Balam!), “Қарындас!” (Karındas!), “Ата!” (Ata!), “Шырағым!” (Şıragım!), “Досым!” (Dosım!) vb. örnekler verebiliriz. Bu örneklerle birer kelime olarak ve taşıdıkları sözlük anlamları açısından bakamayız. Bu kelimeler her biri bir buz dağının görünen ucu gibidirler ki altında bir düşünce, duygu, sosyo-kültürel ve milli değerler hazinesi saklamaktadır. Bu kalıp sözlerin iletişimde doğru ya da yanlış kullanımı iletişimin yönünü, kalitesini ve sürecini doğrudan etkilemektedir.

Türkçede *pardon*, *affedersiniz*, *bakar mısınız*, *hanım efendi*, *beyefedi*, *bayım* gibi kalıpların Kazakçada karşılaşmadığımızı, aynı şekilde Kazakçadaki *ағай* (*agay*), *анай* (*aray*), *қарындас* (*karındas* “erkekler için kız kardeş”), *інішек* (*inişek*), *баурым* (*baurım*) gibi seslenme amacıyla kullanılan kalıpların Türkçede bir karşılığı olmadığını da söyleyebiliriz. Bu konu sosyo-linguistik, linguokültüroloji ve yabancı dil öğretimi gibi bilim dallarında araştırma objesi olabilir.

Sonuç

Her ulusun dilinde geçen konuşma eyleminin selamlaşma sürecinden sonra her halkın dünya görüşüne, ana uğraşı ve örf adeti temelinde gerçekleşen hal hatır sorma, soru cevap değişimi süreci vardır. Kommunikantların birbirine soracakları sorular ile onlara verilen cevaplar, o ulusun hayat tarzı ve geçinimi ile örf adetine, gelenek göreneğine ve kültürüne ait özelliklerini sergilemekte olduğu gibi iletişimde hitap ve seslenme sözlerinin kullanımında da kişinin yaş ve sosyal-ekonomik düzeyinin temel kriterler olduğunu söyleyebiliriz. Aynı zamanda örf adet, büyüğe saygı, akrabalık ilişkilerini koruma süreci de burada hissedilmektedir. Selamlaşma, vedalaşma ve hitap sözleri bir ulusun milli ve kültürel özelliklerinin bir görüntüsü/tasviri gibidir. Onlar saygılı, eğitilmiş, kültürlü olma kavramları ile özdeşleşip, dil ile kültürün karşılıklı ilişkisi içinde olduklarının göstergesidir. Ayrıca Türk dünyasının bütünlüğü için Türklerin tarih boyunca kullanmış oldukları çeşitli selamlaşma ve vedalaşma biçimlerini dil bilimciler, sosyolinguistler,

etnolinguistler, linguo-lültürologların karşılaştırmalı olarak araştırıp incelemelerinin hem önem taşıdığını hem de ihtiyaç arz ettiğini düşünürüz.

Kaynakça

Gökdayı H. (2008), “Türkçede Kalıp Sözler”, **Bilig**. S.44. s.89-110.

Keskin A. (2017) “Türk Kültüründe ‘Selamlaşma’ ve ‘Vedalaşma’ Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, **Türk Dünyası, Dil ve Edebiyat Dergisi**, Sayı: 43, s.125-146.

Selçuk A. (2005), “Kültürlerarası İletişim Açısından Gündelik İletişim Davranışları”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Konya, Sayı:13 s.1-17.

Shadkam Z. (2011), **Madeniyetaralık Karym Katynas (söyleu etiketi)**, Kazak Üniversitesi Yayınları, Almaty.
Erdem Can: <http://prezi.com/0rdyzyaeğ1d6p/turkcede-kalip-sozler/> (Erişim Tarihi: 01.09.2018).

